

A v ministru Drtinovi našel se i praktický politik, který, tuším že prvý, výslovně žádal, aby si kultura uchovala svobodu i v politice, a vyslovil přesvědčení, že kulturní pracovník splní své poslání i v politické straně jen tehdy, zůstane-li nad stranou a bude-li mít odvahu a sílu stát i nad politikem, neboť politika nemůže nebýt součástí kultury a spolu s ní nepodléhat konečnému soudu svědomí. Proto jen vytrvat a přijde čas, kdy budeme slova takového pochopení pro vztah politiky a kultury slyšet i z úst praktických politiků dalších stran.

Zatím bychom však zejména rádi slyšeli, aby se takových závazků od politiky a politiků domáhali sami spisovatelé, umělci, vědci a myslitelé. Kdyby totiž politikům – ať za mísu čočovice, či ze strachu – uznáním neomylnosti jejich dogmat či názorů podpisovali směnku in bianco, podpisovali by ortel nad socialistickým právem vlastní rovnosti, nad úkolem kultury být své době vědomím a svědomím a tím i nad vlastní svobodou. Zatím nám takové nebezpečí dávno nehrozí. Pokud se vyskytly lokajské duše, čas sám ty plevy odvane. Odvane je, i kdyby měly ještě víc příležitosti ztučnět v maloměšťáctví, maskovaném radikální frází. Odvane je do zapomenutí, pokud nebude životu třeba, aby ještě chvíli žily jako odstrašující příklad zrady vzdělanců.

(1946)

POLITIKA A POEZIE

Ladislav Štoll

Události, které se odehrály a odehrávají v sovětském kulturním životě v souvislosti s rozhodnutím Ústředního výboru bolševické strany ze dne 14. srpna o časopisech Zvezda a Leningrad, se odrazily i v našem kulturním světě myšlenkovým kvasem, určitým zjitřením. Do jisté míry se o toto zjitření zasloužila část naší nepoučitelné, protisovětské publicistiky, která se ihned bez zamyšlení chopila dychtivě příležitosti v bláhové naději, že přišla její chvíle, že se jí zneklidňováním, temnými jízlivými narážkami, matením myslí lidí, podaří oslabit důvěru naší kulturní obce v kladný tvořivý smysl vývoje života sovětské země.

Není pochyby o tom, že to, co se děje dnes v sovětském kulturním životě, má hluboký historický význam, že nejde o nějakou jen osobní záležitost několika spisovatelů, Achmatovové či Zoščenka, nýbrž jde o mnohem víc. To bylo jasné každému, kdo se nad věci jen trochu zamyslel, kdo ví, jaký světodějný význam v životě sovětské země má bolševická strana; lidé, kteří jsou zvyklí dívat se subjektivisticky na rozporuplný proces duchovního vývoje, na problematiku kultury a umění jako na řetěz osobních sporů, roztržek a konečků jako na historii literárních klepů, takoví lidé si ovšem nemohou počínat jinak. V tom se podobají onomu Hegelovu lokaji, pro něhož není hrdinů, ježto denně hrdinu svléká a pomáhá mu do postele.

Vzpomeňme jen na poslední předválečná léta, na případ André Gida, na to, jak titíž lidé, kteří se zastávali tohoto francouzského spisovatele před ostrou kritikou sovětského tisku, jak se stavěli do pózy ochránců „tvůrčí svobody před byrokraty“, obránců „svobodné kritiky“, kulturní autonomie proti politice a bůhvíčeho ještě. Není náhodou, že muž, který stál v čele ligy těchto pošklebujících se „kritiků“, dr. Jan Slavík, vystupuje tu dnes opět mezi prvními jako obránce těchto „nezadatelných práv“. Nic mu nevadilo, že bránil na diskusním večeru klubu Přítomnosti v Penzijním paláci Gidův Retour de l' U.R.S.S. – v téže době, kdy redaktorů Völkische Beobachtru si v tomto rafinovaném pamfletu dychtivě zaškrtávali citace pro své projevy na obranu „západní civilizace“ proti „východním barbarům“. Tento muž si teď znovu zamnul ruce, znovu do něho vjela elektřina.

O takové lidi však vskutku neběží. Je to typ dostatečně známý a jako takový vlastně *objektivně* proti své vůli pomáhá dobré věci. Objevili se však i jiní lidé, kteří reagující na sovětské kulturní události, spojují je v ironických náznacích s problematikou českého kulturního života.

Záhy po 5. květnu bylo z úst některých lidí u nás slyšet hlasy o tom, že se u nás duchovně nic neděje, bylo slyšet stížnosti na myslitelskou nudu, neplodnou myšlenkovou „jednomyslnost“ či dokonce „uniformitu“. Tito lidé neměli tak docela nepravdu, vzpomeneme-li např. na dobu, kdy třeba mladý Nejedlý bojoval své velké zásadní ideové boje za Smetanu, kdy Šalda probíjával své Mladé zápasy, své Boje o zítřek, kdy dopadaly Masarykovy rány na hlavy ideových vetešníků, kdy vedoucí lidé kultury kladli národu otázky o smyslu českých dějin a sváděli boje, které nesly národ kupředu. Není jistě pochyby, že dnes před českým kulturním světem vyvstávají ještě důsažnější problémy, které volají po takových velkých ideových bojovnících, kteří by dovedli na novém, vyšším historickém stupni národního vývoje takové masarykovsko-nejedlovsko-šaldovské kulturní otázky rozvířit. Zatím žel, z mnoha příčin (mezi nimiž je i ta skutečnost, že tu chybí lidé jmen

Fučíkova, Václavkova, Urxova, Krejčího, Konrádova, Jakešova) se odehrává v českém duchovním zápasu jakási, jak říkával Šalda, žabomyší válka. Šaldův meč, jež s oblibou kreslival Adolf Hoffmeister, byl nahrazen špendlíkem v ruce lidí, kteří se domnívají, nebo tvrdí, že bojují za totéž, zač bojovali Masaryk či F. X. Šalda. Tam, kde jsme v umělecké kritice hájící kulturní hodnoty slyšeli rány, slyšíme narážky, kde se útočilo principy, idejemi, patosem, tam se dnes „útočí“ pošklebky, pomluvy a ironií. Tam, kde jsme čítali se zatajeným dechem kritiky, které nás zasvěcovaly do velikých ideových světodějných záhad díla pravé humanity, tam dnes slyšíme jen duchaplnou odbornickou řeč ideové lhostejnosti bez onoho patosu a tvrdého tónu kritiky, chápající vážnost a často nejen vážnost, ale i osudový význam předmětu kritiky.

A tu se naskytá taková otázka: hájí tito dnešní kritikové skutečně tyto svaté hodnoty svobody, kultury, humanity a lidské osobnosti? Každá velká společenská potřeba si nachází své mluvčí, své bojovníky. Je možno se domnívat, že by si potřeba svobody, humanity a pravé kultury vybrala za své strážce lidi vybavené takovými trpasličími zbraněmi? Na to je nezbytně třeba odpovědět konkrétně.

Pan František Kovárna napsal, inspirován sovětskými událostmi, do Svobodného slova článek Kultura a politika, v němž onou tak příznačnou formou náznaku a narážek „bojuje“ proti nerovnoprávnosti kulturních činitelů a činitelů politických, signalizuje nebezpečí, že vývojem věci politika hrozí nabýt mocenské převahy nad kulturou, že by se mohli kulturní lidé dostat do postavení nového poddanství, do postavení dvorních šašků, a naznačuje, že jistí lidé se dosud nez bavili „šestiletého strachu“!

Pan František Kovárna nabádá tyto lidi *k hrdosti, k tvrdému postoji*, neboť jinak by prý mohli prodat kulturu politice jako prodali bratři svého bratra Josefa.

Jaký smysl mají tyto narážky, k čemu ten ezoterický jazyk?

Zdá se nepochybně, že špendlíkem svaté kulturní zájmy neubráníme. Proč by se nedalo říci jasně a otevřeně:

Kulturní lidé! Existuje u nás komunistická politika, politika, která na vás chce, abyste pomáhali budovat lidově demokratickou republiku, abyste se zúčastnili jejího záměrného, plánovitého připravování národní budoucnosti, aby vaše poezie a umění posilovalo člověka, pomáhalo lidem radostně, uvědoměle žít, aby osvětlovalo cestu národu na jeho nových cestách, aby pomáhalo řešit otázky lidského štěstí. Kulturní lidé, nedejte se těmito politiky zotročit k takové ponižující službě, nedejte si předpisovat žádný světový názor, buďte lidé svobodní a hrdí, pojďte s námi! Naši praktičtí politikové popřejí vám naprostou svobodu, žádná taková „dogmata“

vám nebudou předkládat k věření, nebudou na vás apelovat, abyste pomáhali na takových časných pozemských, pomíjivých věcech, můžete klidně zůstat lidmi apolitickými, klidně se vznášet na oblaku nad politickou vřavou a volně plodit díla, která nemají nic společného s dvouletkami či pětiletkami, ale zato u nás můžete psát pro věčnost. Staňte se proto apolitickými stoupenci naší politické strany, našeho programu bezprogramovosti! Hle, jaké svobody se zříkáte!

Pan František Kovárna má však prachmizerné mínění o myslitel-ských schopnostech českých kulturních lidí. Zapomíná na to, že rodokmen pravé moderní evropské poezie začíná od Danta, od básníka, který se stal věčný nikoliv proto, že „psal pro věčnost“, ale proto, že dovedl vášnivě prakticko-politicky stranit, bohatě lidsky cítit a jasně filozoficky myslet, že je jedním z renesančních obrů ducha, vášně a charakteru, kteří bojovali buď perem, nebo mečem, anebo obojím, jak tyto duchy charakterizoval Engels. Kdyby jen jediná kapka krve tohoto básnického rodokmenu kolovala v žilách lidí české kulturní obce, pak je jasné, že se pan František Kovárna musí nezbytně před českou kulturou se svou apolitickou koncepcí zkompromitovat, protože každému čestně myslícímu člověku je jasné, že se za takovouto „teoretickou koncepcí“ apolitičnosti či protipolitičnosti neskrývá nic jiného, než, jak to ukázal již S. K. Neumann, samolibost povznešenosti, individuální sobectví a lhostejnost inteligentské kastičky, lhostejnost nejen k politice, tj. k osudu národa, ale *právě a především k jeho kultuře*. Znamenitě to vystihl nedávno Jean R. Bloch, když řekl: „Nebudeme-li se zabývat politikou, pak se politika bude zabývat námi.“

Aby však věc byla jasná, chci takový konflikt mezi oběma sférami, tj. mezi politikem a básníkem, ukázat konkrétně. Ostatně, kritika má být vždycky konkrétní. Budiž mi dovoleno, abych vzpomněl jedné vlastní takové typické osobní zkušenosti, která se nepřímou týká i pana Františka Kovárny.

V roce 1937, kdy jsem jako politický redaktor redigoval Tvorbu, v době zjitřené událostmi moskevských protitrockistických procesů, v době, kdy ještě evropská inteligence vzrušeně diskutovala o knize André Gida, v té době přišel ke mně do redakce český básník nabídnout časopisu své verše. Nebyl to už skromný nováček, stál za ním český kritik „nesporného svrchovaného prvenství“, jak tohoto kritika nedávno charakterizoval Edvard Valenta. Básníkovy verše byly produktem morbidní pesimistické nálady, plny tajemství, zkrátka křečovitý, mozkově fantomatický odlesk tehdejších událostí. Verše končily vidinou světa, který jako cár krve letí vesmírem neznámo kam. Verše jsem si ihned přečetl a po jejich přečtení jsem básníkovi prohlásil, že je neotisknu. Na uraženou otázku proč? řekl

jsem prostě, že tak neučiním z *politických* důvodů. Z toho se vyvinula debata o mé právo takto politicky posuzovat svézákonnou, autonomní oblast tvořivé činnosti umělecké. Básník se posadil na stůl a debata trvala přes hodinu. Snažil jsem se tehdy v podstatě básníka přesvědčit o tom, že: dělnická třída a čtenáři Tvorby nemají důvodu k takovým pesimistickým náladám, že dělníci vědí, kam letí svět, že mi i takový *pesimismus je politikum* a že mi poezie není nezávaznou, politické kritice nepodléhající hrou slov, že *i poetický aspekt* má svůj *politický ekvivalent*, hájil jsem stanovisko, které by se dalo vyjádřit asi těmito hluboce pravdivými Šaldovými slovy: „*Politika je moderní osud. Dnes chtěj nechtěj všechno je politikum a je hodnoceno politicky tvé mlčení jako tvůj hlas, tvůj útok jako tvá rezervovanost,*“ tedy: i tvůj pesimismus.

Zkrátka nakonec jsem básníkovi prohlásil, že dokud budu redaktorem časopisu, dotud se v něm takové verše neobjeví.

Básník se urazil, odešel a rozšířil o mně po pražských kavárnách řeči, že prý v Tvorbě sedí stalinský byzantinista, což byla v té době velká urážka, která znamenala v očích jeho a jeho druhů – „kritických osobností“ – asi tolik, jako „bytost stádná“ nebo ještě něco horšího.

Záhy nato vyšla kniha českého básníka S. K. Neumanna *Anti-Gide*, kniha napsaná ke chvále optimismu bez pověr a iluzí, určená především mládeži. Mezi recenzemi a kritikami Neumannovy knihy objevila se i v Národním osvobození na pokračování recenze tohoto básníka. Básník tu vystoupil tentokrát v roli publicisty a jménem „nové generace“, jménem „celého lidstva“, jménem „kultury i života“, jménem člověka „nahého“, sociálně nepodmíněného, věčného, tehdy odhodlaně postavil proti Neumannovu optimismu svůj pesimismus. Pak přišla doba tzv. protektorátu, básník se ihned postavil do čela mladé generace, vydal *Slovo k mladým*, které vyvolalo značnou odezvu. Z básníka se stal významný společenský činitel doby, vydal *Ohlasy Slova k mladým*. Atmosféra tzv. protektorátu nikterak nepřekážela spiritualistickému „vzletu jeho ducha“, rozvíjel „svobodně“ své umělecké a „humanitní“ nadtřídní „ideály“.

A tu jsme u jádra věci, u onoho *politického ekvivalentu aspektu poetického*.

V *Ohlasech Slova k mladým* básník odpovídá jednomu ze svých kritiků, komunistovi Čivrnému, takto:

„... Je mu dobře (rozuměj Čivrnému) ve víře v automatický vývoj společnosti, člověk mu není tajemstvím! Slova jako *tajemství* vůbec nerad slyší, čpějí mu reakcí a temnotou. *Slovo k mladým* mu pak vůbec nejde k duhu, zahrnuje je mezi „starosti“! Otázka mládeže, která je v nejbližším budoucnu otázkou celého národa, tou neradí Čivrný hýbat, když píše: „Všechny podob-

né starosti rostou z nervózy dnešního člověka, především ovšem z nervózy vzdělavců. Opravdu nový, nové vztahy řešící názor by mohlo přinést myslím jen vědomí změn.“ Jak moudré! (pokračuje básník mluvě o sobě ve třetí osobě, pozn. aut.). Autoru Slova k mladým dalo podnět ke studii právě jen vědomí změn, a těžkých změn, ale Čivrný dosud nic podobného neuznamenal. Vše je při starém, to jest soumrak měšťáctví, mohli bychom mu přímo vložit do úst, a *co tu záleží na jednom nebo dvou stech letech* (podtrhl L. Š.). Nechme tedy Čivrného čekat na vědomí změn. Nám však šlo i jde o pravý opak: nečekat, nýbrž začít hned. A začít raději chudě než reptat na všechny nedostatky začátků. Začít hned a v jediném hlavním: ve vytváření nového ducha a nové myšlenky, jež mohou vzejít jedině z mladých a jichž můžeme být oddanými dělníky již dnes. A kupodivu, jde to i bez Čivrného. (...). Obvinit autora Slova k mladým ze ctižádosti, to je ovšem metoda volebních kortešů. A k dalším nectnostem ubohého autora Slova k mladým patří přirozeně „mechanické myšlení“, „rozpory v sobě samém“, „statický pohled“ atd. Podle slovníku poznáte je! Ty včerejší dialektiky, domnívající se, že vedou zástupy.“

Přeložíme-li tento citát z *podivně* ezoterického protektorátního jazyka do svobodné češtiny, znamená to jasně toto: Nadtřídní básník „našeho a tajemného lidství“ vytýká tu posměvačně svému komunistickému kritikovi, že nevzal na vědomí „těžkou změnu“ 15. března 1941, že bláhově věří v „soumrak měšťáctví“; ach, ti hloupí dialektikové (podle slovníku je poznáte, pane protektorátní cenzore), kteří se domnívají, že vedou zástupy, oni věří, hle, oni věří ve změny, zatímco jemu, básníkovi věčnosti, který si libuje, že to jde i bez komunisty Čivrného, a který v žádné dialektické kejkle nikdy nevěřil, který se vznáší *nad* zástupy, je jasno, že „protektorát“ potrvá 100 až 200 let. Jak naivním optimistou je proti němu takový básník jako S. K. Neumann, který volá, že „šero je pouhá hříčka času, pouhá epizoda“, jak naivní jsou politikové národa, kteří tuto víru, toto „vědomí změn“, v lidu ještě živí z podzemí a ze zahraničí.

Je třeba se zamyslet nad tím, že tu jde o projev českého „básníka“, o projev učiněný z *přesvědčení*, o projev určený *vědomě dokonce k mládeži, k mladým lidem*, kteří měli v poezii nastupovat, jako kdysi nastupovala generace mladého Wolkera, Nezvala, Seiferta, Halase, Biebla, Hořejšího, generace vyrůstající pod patronací S. K. Neumanna a Josefa Hory, důvěrně srostlá a politicky sžitá s českým lidem.

Tak jako báseň „našeho“ básníka z roku 1937 neměla nic společného s citěním, tužbami, myšlením českého lidu, tak s ním neměl nic společného ani jeho publicistický projev z roku 1941.

A tu by měl pan František Kovárna přímo a jasně odpovědět na otázku: „Má politik, nebo nemá právo zasáhnout v takovém případě do sféry poezie?“

Pokud jde o nás, jsme přesvědčeni, nejenom že má toto právo, ale že to je dokonce i jeho svatou povinností, povinností, jak ji chápal i jeden z největších českých politiků Tomáš G. Masaryk, jak ji chápou i politikové sovětské země.

Pan František Kovárna upadne ovšem nad touto konkrétní a jasnou otázkou poněkud a zcela pochopitelně do rozpaků. Proč? Prostě proto, že on sám tato protektorátní Slova k mladým jako redaktor Petrových svazků pouštěl do světa, že jim dělal patrona.

Přesto se nám však zdá, že tu je možná jasná a čestná odpověď, ovšem to už souvisí s jinou otázkou, otázkou tak zvané *sebekritiky*, a to je ovšem bolševický pojem, pro marnivého intelektuála, kterému jde vždy víc o věc osobní prestiže než o věc pravdy, pojem naprosto nesnesitelný.

Kdyby se však nad touto otázkou pan František Kovárna trochu zahloubal, stalo by se mu ledacos jasnější ze záhad nového sovětského života.

Bude jedním z nejbližších úkolů vědecké kritické analýzy, aby ukázala, jaké škody napáchali na české poezii takoví samozvaní protektorátní teoretikové, jako je autor Slova k mladým a jeho patroni, mezi něž patří i pan dr. František Kovárna.

Na základě toho, co tu bylo řečeno, lze snadno pochopit, že to není náhoda, když pan František Kovárna se dnes staví ve Svobodném slově do pózy „statečného“, „tvrdého“ a „hrdého“ obránce kulturní autonomie proti politice, že straší českou kulturní obec vidinou „nového poddanství“, „otroctví“ a úlohou „dvorních šašků“ a neuvědomuje si při tom, že už v té šaškovské roli vězí po uši.

Avšak to je jen ilustrace k významné, jisté obecné otázce o poměru politiky a kultury, politiky a poezie.

Jiný takový velmi dobrý příklad nám přináší sám pan Edvard Valenta v Dnešku.

Pan E. Valenta, který podobně jako pan Kovárna naráží na sovětské události, který jimi rovněž straší české kulturní lidi, snaží se jim namluvit, ovšem zase jen v narážkách, jízlivostí a ironií, že budou muset veršovat úvodníky a hesla dvouletky atd. Hle jak to pan Valenta dělá!

Nejprve cituje toto Nezvalovo čtyřverší ze sbírky Hra v kostky:

„Myšlenky moje se čistily jak hvězdy za mrazu
a byl jsem šťastnější nad svrženého krále,
jenž v kruhu pastýřů za zvuků pastorále
poznává pastýřku, již znal jen z obrazu.“

Dále pan Edvard Valenta takto „vtipně“ pokračuje: „Co je budovateleského v těchto verších, co bylo jimi vykonáno pro bystřejší chápání politického smyslu života? Zhola nic. Je tam sice ten svržený král, ale

jeho funkce je tu docela jiná než snad náznak, že krále je třeba svrhovat, nastolovat vládu lidu a tak dál. Bylo by potřeba věru krkolomné slovní ekvilibristiky, abys dokázal, že by podobná báseň směla být napsána dnes, kdybychom i my se rozhodli podle Leningradu, nebo že si tuto báseň smíš ponechat v knihovně, bude-li i u nás rozhodnuto vyhlásit klatbu na literaturu nesloužící výhradně lidu a novému řádu. A přece by bylo škoda, kdybychom tak musili učinit. Neboť přečetše si kdysi tyto verše, byli jsme šťastnější než dříve, šli jsme do práce radostnější a z jakéhokoliv tajemného důvodu jsme měli všechny lidi raději. Dovedl by Vítězslav Nezval napsat tyto verše, kdyby dnes, tvoře je, uvažoval bedlivě a úzkostně, zda v něčem neodporují marxisticko-leninské teorii a zda, vzepjav se takto ke hvězdám, nevzdálil se lidu?“

Ano, pane Valento! Přinášíte znamenitý doklad proti sobě. To jsou právě verše, jak správně říkáte, které činí člověka šťastnějším a způsobují, že jdeme do práce radostněji, a to už je významný příspěvek k provedení budovatelského programu. To je ten *politický ekvivalent toho druhého poetického aspektu* vpravdě básnického. Srovnajte si tuto poezii, která vedla ke knize Pět minut za městem, která věrně sloužila národu v nejtěžších dobách, posilujíc své čtenáře, s „poezií“, která vedla k Ohlasu Slova k mladým s jeho proroctvím dvěstěletého protektorátu.

A tady je jádro problému, o který v podstatě, mutatis mutandis, běží i v sovětském kulturním životě.

Tady docházíme k otázce, o niž vlastně běží, k otázce funkce pravé, nesmlouvavé, zásadní ideové a poučené kritiky, o jejímž velikém vlivu nelze mít pochyb. K otázce kritiky, která má být svědomím národa a z hlediska svědomí národa posuzuje i jeho poezii.

Co znamenali mistři francouzské kritiky pro francouzskou kulturu, co znamenali pro ruský kulturní život ruští kritikové, co znamenal např. Brandes pro severskou kulturu, co znamenali jmenovaní již čeští kritičtí duchové pro náš kulturní život?

Válečné odčerpání tvůrčích kulturních sil způsobilo, že byly nejen u nás, ale i v SSSR zanedbány mnohé velké povinnosti studia kritického sledování růstu kulturních a uměleckých hodnot, že se mohlo stát, že kritika zanedbala velké společenské a ideové poslání. Tak se mohlo např. stát, že do čela leningradských časopisů se dostali lidé, průměrní umělci, kteří vyloučili zásadní kritiku, vytvořili kliku, sešli z cesty a začali *udávat směr* ke škodě pravého umění, ke škodě pravé, skutečné poezie. Všimněme si, co např. žádá Pravda z 2. září, pokud jde o kritiku např. divadelní: „Sovětská veřejnost se obrací s vážným požadavkem k divadelním kritikům. Je nutno přestat s otiskováním kritik, s otiskováním re-

cenzí a statí vypočítaných na to, aby se hodily do krámu vedoucím lidem divadel i Komitétu pro věci umění(!). Divadelní kritika musí být *nezávislá, tvrdá a pravdivá*.“

Mnoho lidí vám potvrdí, že splnění tohoto bolševického požadavku by uvítala i naše veřejnost v našich poměrech. Je často přímo hrůzná podívaná na ono řemeslné, duchaplné, blazeované recenzování, které nikomu nic neříká, nikoho nepoučí, ani dramatického spisovatele, ani režiséra, ani herce, ani diváka, jemuž často čtenář nerozumí, ono recenzování, v němž si jeho autoři pomalovávají obličej barvičkami, sešívají estétské fráze, holedbají se svou duchaplností, zatímco by se na mnohých hrách daly demonstrovat veliké otázky doby, veliká poučení, stejně tak jako v případě literární tvorby ostatní. Toto podle mého mínění platí i o mnohých kulturních rubrikách našeho vlastního komunistického tisku.

Kdyby fungovala pravá kritika neosobní, zásadní, prostoupená ideovostí, kdyby střežila lidský a národní zájem, kdyby si touto cestou dovedla získat autoritu, pravdivým patosem a přísností odpovědného soudu, kdyby i tyto ideové postuláty dovedla zařadit do svého kritického aparátu, rozpomněla se na staré šaldovské sudidlo charakteru, na boje Masarykovy a Nejedlého, čili kdyby se v tomto smyslu „zpolitizovala“, odestěťštila, nebylo by se nikdy stalo, aby český básník mohl prorokovat české mládeži dvěstěletý protektorát, a „okouzlovat“ ji zatuchlými křečovitými slovními hříčkami a předstíranou hamletovskou problematikou.

Každý pravý kritik ví, že poezie je krvavě vážná věc, že formálně „sebedokonalejší verše“, nestojí-li za nimi významná subjektivita, nestojí za nic.

Před takovým kritikem se nedá fixlovat. A co to znamená významná subjektivita? To je taková osobnost, která v podstatě žije citově i myšlenkově bohatě, které nic lidského není cizí, která pravdivě prožívá všechny zájmy své doby, svého národa, dovede se s nimi myslitelsky jasně a čestně vypořádat. Taková osobnost však nikdy nemůže být apolitická, jak to dobře věděl již Dante, jak to věděli Masaryk i Šalda, protože politika není hádka o ministerská křesla, politika je problematikou osudu národa, osudu lidského vývoje. Z toho však přece neplyne, že taková básnická osobnost musí veršovat úvodníky, jak se to snaží lidem namluvit pan Valenta, nebo že nemá právo na intimní verše, na lidský smutek a radost, jimiž žije každý člověk; naopak ona to všechno žije, neskonale citlivěji, mocněji, silněji, výrazněji. Takové verše takových osobností pomáhají člověka zlidštvovat, sílí, utěšují statečností básnického citu, očisťují, obšťastňují v práci a v boji, jsou potřebny lidem. Takové osobnosti však není nikdy třeba nutit, aby přímo tvořily pro konkrétní potřeby doby. Takové osobnosti *chtějí samy* z vnitřní nutnosti, iniciativně.

Šalda se kdysi zamyslel nad touto věcí a napsal: „Goethe má hluboká slova: jediná díla trvalá jsou díla příležitostná. To znamená: netvoř do prázdného prostoru, netvoř ze studené vášně akademické dokonalosti pro účel zcela abstraktní: naopak: tvoř z konkrétních potřeb pro zcela určité konkrétní účely.“

A sovětská kritika nechce nic jiného a nic víc, než aby sovětský umělec žil čestně a opravdově nejživější problémy svého národa; kdyby si toho byla vědoma i naše umělecká kritika, která nese velkou odpovědnost, zejména na nebezpečných dějinných křižovatkách, prospěla by tím nejen našemu lidově demokratickému státu a jeho budování, prospěla by i umělecké síle naší *moderní české poezie, našemu umění*.

(1946)

ACHMATOVOVÁ, BOTOSTROJ A JINÁ KOUZLA Bohumil Mathesius

Byl jsem vyzván, abych se vyslovil k případu Achmatovové a spol. Činím tak. Příklad sám je dobře znám, takže není třeba opakovat fakta.

Anně Achmatovové je dnes padesát osm let, dívčím jménem se jmenovala Gorenková, po prvním muži Gumiljovová. Oba byli členy literární skupiny takzvaných akméistů, skupiny, která se rozpadla kolem roku 1922, po smrti Nikolaje Gumiljova, zastřeleného pro účast na protirevolučním spiknutí profesora Taganceva v roce dvacátém prvním. Skupina, která měla negativní poměr k Říjnové revoluci, se rozpadla, poněvadž si nedovedla najít za nových sociálních podmínek materiál pro básnickou tvorbu. Anna Achmatovová po roce 1921 umlká.

V lednu 1931 jsem napsal v předmluvě k českému vydání jejích veršů: „Sovětská kritika vytýkává Anně Achmatovové, která je jinak nejlepší ruskou básnířkou, přílišné zatížení šlechtickým prostředím, z něhož vyšla, i prostředím literárním, kde se učila (občasné užívání náboženských motivů), dále úzkou tematiku (láska, trochu Petrohrad a Carské Selo) a téměř úplné zanedbání historických přesunů, které se dály vedle ní. To je